

รายงานวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
: กรณีวัดไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Community participation in preservation of art and culture
: A case of Buddhist Temples in the three Southern border
provinces of Thailand

ปัญญา เทพสิงห์
เก็ดถวา บุญปรากฏ

ทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุการเปลี่ยนแปลงสภาพของวัดไทย ลักษณะกายภาพ ศิลปวัฒนธรรมของวัดไทยและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในวัดไทยในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก พระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน เจ้าหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้องจำนวน 62 คน นำข้อมูลมาตรวจสอบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างบทสรุป และวิเคราะห์พรรณนา

ผลการศึกษาพบว่าวัดไทยซึ่งมีสภาพขบเซาะหรือถดถอยลง ไม่เพียงสาเหตุจากสถานการณ์ ความไม่สงบ ยังมีสาเหตุอื่นประกอบด้วย ได้แก่ สาเหตุจากธรรมชาติจากพฤติกรรมของกรรมกรวัด ความขาดสามัคคี ทศนคติที่มีต่อวัด สาเหตุจากบรรพชิตจากการติดอบายมุข การจำวัดระยะสั้น การใส่ ใจกิจวัตรของตนมากเกินไป และให้ความช่วยเหลือสังคมน้อย สาเหตุจากงานก่อสร้างสาธารณูปโภค จากปัญหางานช่าง การดำเนินการ และงบประมาณ ลักษณะกายภาพศิลปวัฒนธรรมของวัดไทยยึด ศิลปะไทยประเพณีเป็นหลัก มีความโดดเด่นร่วมกันของภูมิทัศน์และวัฒนธรรม สภาพวัดไทยที่ เปลี่ยนแปลงประกอบด้วยเห็นคุณค่าของมรดกท้องถิ่น ทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมด้วยรูปแบบต่างๆ กัน โดยมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อมมากขึ้นตามความศรัทธาต่อ ผู้บริหารวัดและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ด้านการวางแผนตัดสินใจ ชุมชนมีส่วนร่วมทางตรงน้อย เช่นเดียวกับการปฏิบัติการที่ชุมชนมีส่วนร่วมทางตรงน้อย การวางแผน และการปฏิบัติการทางตรงคือการซ่อมบำรุงและบูรณะ ถือเป็นบทบาทของเจ้าอาวาสและหน่วยรัฐที่ รับผิดชอบ ชุมชนมีบทบาทมากกับการอนุรักษ์ทางอ้อมเกี่ยวกับกิจกรรมประเพณีส่งเสริมความศรัทธา การรักษาสีงแวดล้อม การปกป้องวัด และการถ่ายทอดความรู้ โดยวิธีสนับสนุนทรัพยากร ร่วมเป็น กรรมการเฉพาะกิจ การประสานงานกับภายนอก ในด้านผลประโยชน์ ชุมชนมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ด้านวัตถุเพียงบางกลุ่มจากรายได้เล็กน้อย ด้านสังคมส่งผลต่อความสามัคคี ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับ ชุมชน และเครือข่ายภายนอก ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นเรื่องคุณค่าของจิตใจ ด้านการประเมินผลชุมชน ยังคงมีส่วนร่วมน้อย เป็นความสามารถเฉพาะคน การตรวจสอบการควบคุมเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส การประเมินผลพูดกันภายในชุมชน ที่อาจให้ผลต่อการปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมของวัดหรือไม่ก็ได้

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วัดไทยจังหวัดชายแดนภาคใต้

ABSTRACT

This qualitative study aimed to determine causes of changes of Thai Buddhist temples, physical characteristics of Thai Buddhist temples and community participation in preservation of Thai Buddhist temples in the three Southern border provinces of Thailand. Data were collected through observations and in-depth interviews with Buddhist monks, people in the communities, involving government officials totaling 62 informants. The data were validated with triangulation before conclusive and descriptive analyses were conducted.

The study found that Thai Buddhist temples have been on the decline due not only to the unrest in the area but also secular persons' behaviors including misconduct of the temples' committee members, a lack of unity, and attitude towards the temples; monks' behaviors including being addicted to vices, short periods of staying in the same temple through the Buddhist Lent, paying too much attention to their personal routines and giving insufficient help to society; and construction of public utilities including problems of workmen, operations and budgets. The physical characteristics of the temples in terms of art and culture revealed principally Thai art and traditions, and outstanding in co-existence of landscapes and culture. The changing condition of the temples and seeing the value of local heritages have brought about community participation in preserving art and culture in different forms directly and indirectly, in large and small scales depending on their degrees of faith and on the environments. Regarding factors of participation, it was found that community participation in planning and decision-making was limited, and this is the same as participation in operation; planning and operation on repair and maintenance are regarded as responsibilities of the abbots and government organizations. However, community participation was found to be at a high level in preservation of traditions and promotion of faith, environmental conservation, temple protection and knowledge transfer even though such participation is carried out indirectly by giving support in resources, serving as ad hoc committee members, and coordinating with external organizations. Concerning benefits, only some groups in the community get benefits in small incomes. Socially, there are unity and relationships between the temple and the community as well as external networks while personal benefits are seen as psychological benefits. Concerning evaluation, community participation is limited as only some people have ability in evaluation. Checking and controlling are responsible for by the abbots. Evaluation in the form of speaking among people in the community may or may not affect improvement of the temples' art and culture.

Keywords: Community participation, preservation of art and culture, Thai Buddhist temple, Southern border provinces